

MÌNH

BS. ĐỖ HỒNG NGỌC

Hình=>. Tui thì thích màu đỏ của nàng. Saigon 1967. Photo by James Kelsey. Le rouge et le noir. --Stendhal.

Tôi có việc phải đến liên hệ ở một công ty. Cô tiếp tân trẻ, chừng ngoài hai mươi, khá xinh, ân cần cúi chào. Tôi nói tôi có hẹn với cô T. sáng nay. Cô tiếp viên liền nhắc điện thoại lên để gọi cho cô T. và đột ngột quay qua hỏi tôi: "Mình tên gì ạ?".

Tôi chưng hửng. Trời! Lâu lắm rồi chưa được ai gọi mình là... mình cả! Bây giờ bỗng dưng được gọi là "Mình".

Sửng ghê nơi! Mà cô tiếp tân nhỏ hơn mình nửa thế kỷ. Sực nhớ Nguyễn Công Trứ đã từng sùng sùng: "Ngũ thập niên tiền...".

Nghĩ lại cũng may. Nếu lúc đó mà mình lơ đãng nghĩ đi đâu đó, dám cô kêu: "Mình ơi, mình tên gì ạ?" thì càng nguy! Nguy, bởi vì chữ "mình" tiếng Việt mình phức tạp lắm!

Bùi Giáng:

"Mình ơi tôi gọi là nhà

Nhà ơi tôi gọi mình là nhà tôi...".

Lại nhớ xưa Cô Diệu Huyền có mục "Mình ơi...!" trên Bán nguyệt san Phổ Thông. Cái ông Nguyễn Vỹ giỏi thiệt. Người ta có thể quên nhiều thứ trên Phổ Thông của ông chứ khó mà quên "Mình ơi...!" của Cô Diệu Huyền do chính ông sắm vai!

Trên TV (truyền hình) ở Việt Nam ngày nay cách gọi “mình” để chỉ đối tượng (khách mời) khá là phổ biến. Cô MC hỏi khách mời: Nhà mình có mấy người con ạ?

Nhà mình có ai mắc bệnh này không ạ? Nhà mình ở có xa đây không? Hóa ra “nhà mình” không phải là nhà mình mà là nhà người ta! Thậm chí vào quán café, lúc tính tiền, cô thu ngân nói “Của mình bốn chục ngàn ạ!”.

Vậy “Mình” không phải là mình mà là người đối diện, là đối tượng, ngôi thứ hai trong xưng hô. Bây giờ ngôi thứ hai đã trở thành ngôi thứ nhất. Thú vị quá!

Mình với ta tuy hai mà một
Ta với mình tuy một mà hai.

Hình như cách xưng hô này để bày tỏ tình thân ái?
Có điều một cô gái trẻ đẹp, nhỏ hơn mình nửa thế kỷ mà hỏi “Mình tên gì ạ?” thì ngẩn ngơ cũng phải!

Tiếng Việt phong phú lắm. Vợ chồng thường gọi nhau là “mình”. Mình lấy giùm anh cái cặp... Mình đưa cho em cây dù. Nhưng khi có ai hỏi: Chị nhà có khỏe không? Thì trả lời “Nhà tôi” cũng khỏe. Anh nhà có khỏe không? Nhà tôi cũng ổn. “Nhà tôi” là vợ hay chồng mình.

Cho nên Bùi Giáng mới viết: Mình ơi tôi gọi là nhà Nhà ơi tôi gọi mình là nhà tôi...!
Như vậy, ngày nay “Mình” đã thay cho chú bác ông bà anh chị cô dì ...!

Từ lúc nào vậy nhỉ? Từ lúc nào mà người người sống với nhau thân thiết thương yêu đậm đà đến vậy?

Xưng hô trong tiếng Việt không phải là “chuyện nhỏ”. Cho nên ca dao thời đại có câu:

“Xin đừng gọi chú bằng anh
Để cho chú phải hy sinh cuộc đời!”.

Tự điển Tiếng Việt (Nxb Khoa Học Xã Hội, Hà Nội 1988). Minh:

1. Từ dùng để tự xưng hoặc để chỉ bản thân cùng với người đối thoại một cách thân mật, có tính chất bạn bè. “Cậu giúp mình một tay”.

2. Từ vợ chồng hoặc người yêu gọi nhau một cách âu yếm: “Mình mong em làm phải không?” (tr.658).

Tự điển cũng ghi thêm “Mình là từ dùng để gọi nhau một cách thân mật giữa bạn bè trẻ tuổi”. Thí dụ: “Mình đi trước, tớ còn bạn!”.

Vậy điều kiện ở đây phải là giữa bạn bè thân mật, và trẻ tuổi, chứ không dùng để xưng hô giữa hai người xa lạ hay giữa một người trẻ với một người già.

Ngay cả trường hợp trên, nếu nói: "Bạn đi trước, tớ còn bạn" hoặc "Bạn đi trước, mình còn bạn" có lẽ hay hơn chăng?

Không biết các nhà ngôn ngữ học bảo sao nhỉ?